

2750 VAR A I. N. S. S. T.
DISPUTATIO PHILOSOPHICA
INAUGURALIS,

De
PRINCIPUM INSTI-
TUTIONE, PRÆCEPTO-
RIBUS STUDIIS & VIR-
TUTIBUS INDE RESUL-
TANTIBUS;

Quam

Ex consensu & adprobatione amplissimæ

Facultatis PHILOSOPHICÆ in inclyta & celebri

ACADEMIA ad auram,

PRÆSIDE

VIRO *Præclarissimo*

M. SIMONE PAULINO,

In prædicta Academia Lingvarum Hebr. & Græc. Pro-
fessore ordinario, Præceptore & promotore, quovis honoris
& obsequii cultu atatem suspiciendo;

Pro Gradu Magisterii

Elacida Philosophantium censura modeste & submissè

Exhibet

DANIEL CLEMENTIS NORDIIN

Angermannia Svecus.

*Ad diem 18. Julii Anni 1685. in auditorio Maximo
superiori, loco & horis consuetis.*

Expressa à JOHANNES Winter/ S:æ R:æ Missis
In Finlandiâ Typogr.

M. Laurentius A.

Reverendissimo in Christo Patri ac DOMINO,
Mag. MATTHIÆ STEUCHIO,
Ecclesiarum per Norlandias Occidentales

SUPERINTENDENTI, & Consistorii *Hernofandensis*
Præsidi gravissimo, Moccenati magno, devota animi vene-
ratione æternum suspiciendo;

Ut &

Plur. Reverendis & Clarissimis

Regii Gymnasii *Hernofandensis* Lectoribus & Consistorii
Adessoribus vera laude maectandis;

Nec non

Reverendo ac Doctissimo

Dn. NICOLAO JONÆ BERGIO,

debita laude nunquam defraudando,

&

Spectatissimo

Dn. ANDRÆ SAND,

Civitatis *Hernofandensis* Mercatori honorando, ad finibus
meis per quam charissimis

Salutem & felicitatem perennem!

olumina scriptaque orbis eruditi dum quis curio-
se conatur pervolvere, qua, Numini *Alsissimo*
laus honor & Gloria in secula nunquam fini-
enda! nostram inprimis Europam adeo singulari
illustrare veritatis virtutisq; luce & decoro, ut in exprimen-
do lingua fatiscat, bareat mens, etas presens magisq; postera
dubio procul miretur stupeatq;. Qua tamen omnia ex accura-
ta, regulari, pia, probaq; educatione ortum & originem ro-
burq;

burg, traxisse nemo nisi mentis impos sanioris ibit inficias. Nihil proinde in vita pulerius nihilq; proficuum magis, quam debitum decensq; ingeniorum cultus, qui nos à ferarum ritu & more separare humanitatig; resituere potest & sustinet, ne imaginis divina scintillula mentibus relicta humanis, incuriâ culpâq; propria prorsus sepeliantur suffocenturq; ; haud aliter quam si agricola fundi sui, indefessam non habuerit curam, interitum ruinamq; sentirent cuncta; teste rerum Magistra experientia. Cum verò talia altiori ingenii scrutinio perpenderim, de tam nobili materia, scilicet institutione & educatione Principum, hæc pauca meditari, literis typiq; consignare, & ventilationi publicæ sistere duxi consultam, pro ratione temporis viriumq; ingenii. Ordinem secutus natura, saltum non facientis, primò ipsam Principum filiorum institutionem ejusq; vim & tempus legitimum; deinde Preceptores, illorumq; modum & methodum accuratam; tum demum studia, quibus sese consecrabit, & postmodum virtutes & characteres exinde resultantes tractavi, indigiti avi & enumeravi. Hisce ventilatis, quibus hoc specimen inaugurale Academicum adscriberem, non diu mihi deliberandum fuit, cum bene de me meritos in memoria habuerim recenti, quivè ingenia quorumvis nosse volunt. Tibi ergò Reverendissime gravissimèq; Domine Superintendens Patronèq; submissè colende, Vobisq; Pl. Reverendi & Clarissimi Domini Lectores. fautores Plurimum honorandi, hoc qualecunq; specimen Academicum, humilimè insinnavi, modestè offerre, submissèq; dedicare animam induxi; nihil jam in votis habens supra, quam ut tua Reverendissima dignitas, vestraq; Clarissima & Reverenda dignitates hoc operis officiiq; placido benignoq; suscipere animo, inq; bonam partem interpretari dignentur; solito suo patrocinio & favore multo me meaq; studia fovendo promovendoq;. Vobis itaq; de cætero, Reipublica literaria fortia fulcra, ingentes columna maximaq; monumenta cum sitis, annos Nestores cum incolumitate & felicitate optata, voveo, opto, precor! Valete!

Maximè Reverendæ dignitatis tuæ, Vestrarum-
que Clarissimarum & Pl. Reverendarum
dignitatum cliens

DANIEL NORDIIN.

Ad

Ad
Doctissimum Humanissimumq; Philosophiæ
CANDIDATUM,

Dn. DANIELEM NORDINUM
ANGERMANNUM,

Pro Gradu de *Informatione Principis* disputaturum,
commilitonem & amicum meum colendum:

DANIEL NORDIN,
Per Anagramma:

NIDORN? DA LENI

IDOR nonNE nocet male? DA
Deus enthea LENI
Aura currenti fraga, sapor a diu!

L. m. q.
ENEVALD. SVEN. *Q. G. A.*
S. S. Th. D. hodie Acad. Rector.

Politissimo Viro Juveni,
Dn. DANIELI NORDIIN,
Philosophiæ Candidato laudatissimo, amico & commiliti
meo dilecto, pro honoribus in Philosophia obtinendis, de *Instit-
tutione Sc. Principis docte disputanti, gratu-
latio άνω Χεδιας ικη:*
S I REX ipse bonus; bonus est quoque civis; & inde
Principis eximium mos quoque calcar habet..
Principis exemplar monstras NORDINE perampli:
Hinc te jure bono publicus ornas honos.

AND. WANOCIUS
Phil. Pract. & Hist. Prof.
Fac. Phil. Decan.

MEM-

MEMBRUM PRIMUM,

*Efficaciam institutionis ejusq; initium seu
Tempus representans.*

§ I.

AD veram Ecclesiam sive constituendam sive cognoscendam, principatus à Deo amplissimos accipiendos, thesaurosque hæredibus maximos cumulandos, non solum vivere seu nasci, verum præsertim benè vivere necessum est; quomodo autem hoc fiet nisi filii jam crescentes, tradantur Magistris, à quibus rectè gubernentur, bonisque Educatoribus, à quibus vitam agere suo loco dignam, & leges datas & dandas servare discant?

§ II.

Cum vero institutio seu educatio quã maximè expediant, in quarum cardine summa vitæ humanæ versatur felicitas, non utiqve intermittendæ; quia teneræ mentes ut vites sunt, quæ pedamentis quibusdam ac radicibus indigene jaceant; ita pueri, ut informentur plurimum interest: præsertim cum ad benè beateq; vivendum, rempublicamq; regendam, maxima sint momenta, ut quidam excellentissimus in Academia, Hassio-Schaumburgica Professor egregiè docet & disserit.

§ III.

Nisi enim illi, qui præclaram indolem cum anima bona
A
fortiti

fortiti sunt, naturæ bonis & ingenitis illis virtutum seminibus, educationem acceperint liberalem, plerumque accidit, ut vel æruginem contrahentes, in Socordiam & pravitatem degenerent, vel instar plantæ succo necessario destitutæ penitus elangvescant. Arbori proinde non temere hominem conferendum esse, censent rarioris doctrinæ viri, cujus pedes radices, & capilli frondes sunt: quæ si gnaviter excolatur, dum tenera & flexibilis est, si rami inutiles circumcisi, tunc quin in altitudinem assurgat rectam jamque grandior facta optimos & sapidos proferat fructus, extra dubium est, juxta eminentia quarundam Academiarum ingenia.

§ IV.

ITa flexibilibus & cereis puerorum animis profusè evenit, ut, nisi à cunis ipsis maximà instituantur cura & excolantur, nisi pravi mores refecentur & castigentur in tortuosam vitiosamque declinent naturam: Sin vero, indoles prima, æquis corrigatur & coercetur legibus, mirabiles orbi fructus conferre, notum est juxta illud Virgilii: *Adeo à teneris assuescere multum est.* Sanè naturæ propensio ut est optimæ frugis semen, ita consuetudo, cum dicatur quasi altera natura, jucundè operantem afficit, & quidquid tortuosum fuerit, mira contemperat suavitate, ceu loquitur Theander apud celeberrimum illum Barclajum in Argenide.

§ 5.

IN Deum ergo & Rempublicam peccant, qui in educatione liberorum suorum omnem abjicientes curam, tantummodo vitam, genus, opes & divitias impertiunt; bene vero, quod maximi interest, illis contingit, qui liberali educatione liberos informandos curant, propterea, jure meritoque majori laude & commendatione digni, ab omnibus cordatis & reputantur & salutantur. Quod beneficium ab eis
quorum

quorum interest raro aut nunquam rependi accepimus,
ad nutum eminentium, ubicunqve fuerint, ingeniorum.

§ VI.

Necessitatem & efficaciam institutionis ex supra positis
perpendimus, tanquam in genere, nunc Specialius
ad propositum memet accingere licet. Si enim omnes,
cujuscunqve ordinis & dignitatis fuerint, informatione in-
digeant, quanto magis Regum & Principum, indeqve re-
gnorum principatuumqve hæredes, qui tot populis, tot ci-
vitatibus & provinciis, commodo sunt futuri, institutione
opus habeant. Profectò illi summo studio, summa adhibi-
ta diligentia & assiduitate educandi; sin minus fiet, maximò
omnibus exitio futuros in proclivi est. Quod enim in pue-
ris Principum elucet, plurimorum bonorum spes est, quæ si
in prima moritur ætate, non naturam defecisse, sed curam,
quam ab ipsis cunis diligentem esse volunt à parentibus,
manifestum est.

§ VII.

Statim ergò à teneris Princeps informandus, eo scilicet
tempore, quo nondum se Principem esse intellexerit,
nam serò, dum grandior fit, castigatur, sed potius inobedi-
ens evadit. Proinde futuri Principis pectus, cum adhuc
vacuum ac rude sit, salutaribus erit præoccupandum opi-
nionibus, ac protinus in puerilis animi novale jacienda ho-
nesti femina, quæ paulatim ætate & usu rerum suppullulent
ac maturescant, & semel infixæ in omnem usqve ætatem
inhæreant: nihil enim ita insidet & inhærescit, quam quod
primis inseritur annis.

§ VIII.

Quemadmodum membra infantium simul diriguntur
A 2 ne

*de regi p
e s
ha re
at
ta di*

ne quam primum à matribus editi sunt in obliquum curventur, ita puerorum animi dum adhuc sunt molles instar ceræ, sigillis imprimendæ, ad omnem agi institutionem sine aliqua difficultate magnaque molestia possunt. Quid melius alioquin facient, cum quiescere nequeunt, aliquid discant necesse est: Nam quod serò quis discere cepit, perfectè nunquam discet; dum verò infantia & puèritia bonis instrui moribus possunt, cur non ad literas eadem aptæ sint? cavendum tamen ne multo discendi labore onerentur, ut cum aliis Argentinenses loqui amant,

§ IX.

AD stabiliendam sententiam de prædicto tempore educationis observando, adferatur historia quædam scitu, memoria & consideratione diligentiori dignissima, allegata & introducta apud Historicum quendam nobilem, Dicæarchum, quem in horologio suo principum Antonius de Guevara citat, quæ paululum contracta talis est. Ad Antiquissimum illum philosophum, Solonem Salaminium, pater & filius questum venerant: filius, quod quamvis sit patris unicus filius, vivens tamen ab eo abdicatus & alius loco ipsius adoptivus, hæres factus; postulabat proinde opes sustentandæ vitæ. Pater v. de filio vice versa, quod filius sibi ab incubulis sit adversatus, & propterea vivens exhæredatus: Filius verò respondit, se quidem patri molestum fuisse, sed patris id factum culpa, cum eum, dum puer esset, non informari cura verit, reponit. Tum pater quidem affirmat se ipsi indulgisse, sed ipsum dum grandior esset, à se eruditum & castigatum, & quod non puer informatus, in causa erat, quod tenera ipsius filii ætacula disciplinæ non fuerat capax. Cui filius, fateor, inquit, mi pater, te cum puer essem, curasse ut literis imbuerer sed non inficias ibis, si quam noxam admissem, te non sustinuisse ut castigarer & plecterer, atque inde

de factum, quia passus es me facere quod mihi puerolubebat, tibi inobediens evaserim, dum grandior essem. Hisce auditis Philosophus sententiam tulit talem: ut Pater mortuus sepultura careret, quia puerum non castigavit: filius autem quamdiu pater viveret, hereditate privaretur, quoniam patri non obedivit dum adolescens erat; deinde omnia patris bona apud virum quendam bonæ fidei deponerentur, qui inde det ipsi patri alimenta quamdiu vixerit, facietque filio mortuo sepulchrum. Hanc ergo sententiam quæ & vitam & mortem complectitur, non sine ratione tulit.

MEMBRUM SECUNDUM.

Primos moderatores, Præceptores & modum in ipsa institutione observandum continens.

§ I.

PRimos Principum moderatores sicco præterire pede non licet, qui sunt tanquam pali ab hortulanicis affixi, recentiores plantas suffulciantes, quos nutrices vocamus, quæ si justè non processerint, Principum filii maximam facturi sunt jacturam; Lactis enim educatio plurimum valet; quippe abstemias nutrices abstemios educare alumnos, & è contrario, temulentas ebriosos alere, cernimus. Huc rerum Magistræ experientia facit, quæ hædos ovium lacte alitos molliore gaudere capillo quam propriis matribus nutritos, testatur: idem de agnis, quibus capræ lac præbent, referre & narrare non ignorat. Optimæ igitur nutrices, non solum aliis, verum maximè Principum filiis ad Regni spem in lucem editis, deligendæ sunt, adeo ut earum notæ & characteres in prudentia, virtute, moribus, sermone, forma & habitudine consistere debeant, & in iis sint probatissimæ, ne natus ad tantâ sublimitatem infans in primo vitæ limine tam parva diligentia fraudetur, affirmantibus id quibusvis doctissimis.

§ II.

Postquam nunc moderatorum notas características recensuimus, quæ suum munus juxta conscientiam rectam rectæque rationis dictamen obierunt, tradantur Principum filii præceptoribus, ordo postulat. Hic non minorem adhibebunt diligentiam parentes, quia hi filios ipsorum benè beatèque vivere docebunt. Proinde de caracteribus quibus suorum filiorum præceptores gaudebunt solliciti sint. Adfiscant ergo ex universo suorum numero undecunq; viros, quibus & ætas reverentiam, & vitæ sinceritas auctoritatem, morumque comitas & jucunditas, amorem & benevolentiam concilient, ne eorum acerbitate offensus tenellus animus Principis, virtutem prius odisse, quam nosse incipiat.

§ III.

Speciales & præcipuæ notæ & characteres, qui maximi sunt ponderis, & eis, quibus moderatio filiorum Principum committenda, proprii sequentes esse debent. *Pietas* quæ si desideratur, cæteri sese male habent; ratio hujus rei hæc est, quia timor Domini est initium sapientiæ. *Vita innocentia & morum sanctimonia & integritas*, ut nec vitia habeant nec ipsi ferant, sed vita verbis optimè respondeat. *Gravitas* quâ alendi, exercendi erudiendique Principis, curam habeant, præ sintque aliis præceptoribus & demum videant, ne quid turpe & indecorè agant. *Temporum usus, exercitatio & experientia rerum*: scilicet non tantum doctrinâ qualicunq; in Scholis comparata imbuti esse tenentur, sed ampliori rerum notitia, adeo ut & nosse & tractare ingenia queant. *Doctrina* minimè ventosa: nam nihil pejor quam qui aliquid ultra primas progressi literas, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt & idcirco scientia, quæ parum pollent tumidi jure meritoq; dici possunt. *Fides & diligens*

ligentia: ut non obiter, quemadmodum multi (proh dolor) docere, informent; Summam enim sedulitatem, summam industriam, summamque solertiam adhibebunt, quibus discipulos examinent, profectum eorum explorent, peccata seu delicta demum cum moderatione corrigant. Cavendum etiam maximopere in cruda Principum ætate, ne homines ambitiosi, crudeles & avari in tutelam eorum sese inlatebrent, qui prætextu, Regiæ dignitatis amplificandæ, omnia pro animi sui libidine, veteres & probatos officarios exigant, alios autem sibi faventes, imperitos in eorum substituant locum, quo liberius agere quæ velint, possint, ceu Argentinenses & Rintelenses memoriæ prodere amarunt.

§ IV.

Facundus hic præterea Præceptor requiritur acuto ingenio, iudicio integro & sano præditus, in omni genere disciplinarum versatus, quivè vitiorum subtilis & acer animadversor, qui etiam Sapientiam cum probitate conjunctam habet, nec ab una disciplina in aliam præposterè repat; nam nihil discenti deterius eveniet, quam si intetdiu variis imbutatur disciplinis: Quemadmodum enim infans, si ab uberibus nutricis, cui adsuevit, amoveatur; non facile feret mutationem, mallet enim fame perire quam novæ nutricis mammis, os labellaque admovere: Sic adolescens, si ab ea qua solitus est disciplina doceri, prius, quam vires collegit roborisque firmitatem adsumpsit, ad novas traducatur disciplinas, etiam novos magistros; dediscet potius quam discet: testes sunt Lugdunenses una cum Ludovico vive ac Alsteno Bloemertio.

§ V.

Etiam illud observandum, ut futurus Præceptor citra contumeliam objurgare, citraque adulationem laudare norit, quem, illi simul ob vitæ severitatem vereantur & morum

morum iucunditatē amēt. Duo autē præcipuè incalcare debet: 1. pudorem servare, qui actiones & cupiditates regere possit, & pro habena retinaculoqve sit. 2. Laudis studium observare, quod discendi ac legendi aculeum & calcar acutissimum subdere solet.

§ VI.

Vitia, quæ magistri sapiusq; prænominati Præceptores averruncare debent, præcipua sunt quatuor, sin minus gravissimam pœnam & castigationem merentur, juxta illud: *Omne furtum & damnum vineæ à bestiis illatum, præstandum est vititori, qui operam illi custodiendæ locavit.* Primum illud vitium est, *Mendacium* ut neque joco neq; serio discipulos, mendaces esse patiantur: nihil enim turpius quam veritatis parcum & mendacii largum esse, notum est omnibus cordatis; nam in pueritia qui per jocum mentiri discunt, in senectute minimè desistent. Secundum est, *ludus*, à quo discipulos arceant, ne à pueris aleatores esse assuescant. Scilicet, magnum præsagium foret, ut & se & imperium perdat Princeps, si studio ludendi à teneris flagret annis: quare in hoc casu nutritores & magistri nec sint inertes nec socordes; ea quippe mali hujus ratio est, ut qui in pueritia aciculam deponere audent, verendum ne in virili ætate & tunicam & pallium deponant. Non hoc volumus vel sentimus, ut à lusu arcendi sint tam propter pecuniam quam perdunt, quam ob vitia quæ colligunt & mœurs pravos, quos addiscunt: Tertium vitium quod ejicere & eradicare tenentur, sunt *petulantia, levitas, audacia, inverecondia*: non enim permittendum ut nimis sint leves, quia juvenem levitate exultantem, in senecta pessum iri usitatissimum est. Non assentiendum ut sint audaculi, quoniam juvenes præferoces in viros evadunt turbulentos & seditiosos. Non ferendum ut sint impudentes, quoniam juvenis impudens in virum, nequam

nequam sapientiæ prudentiæque expertem affurgit. Neque diadema in capite neque caput in humeris, neque bulla in pectore, neque Sceptrum in manibus, neque turba Satellitum quos in comitatu ducit, majorem Regi gloriam conciliant, quam animi tranquillitas & quies, quæ in juvene à teneris emicat annis. Quartum, quod observabunt doctores, ne, postquam ex ephebis excefferint adoloscenscentes, obscænis libidinibus illos inquinari & contaminari patiantur, sed titillationi affectuum pravisque inclinationibus adoloscenscentiæ, capistrum remediumque adhibeant: Sin minus, semper vitiorum incrementa, vitrutum decremента comitabuntur, ut de his loquitur citatus ille Episcopus Antonius de Guevara.

VII.

TAndem cum præceptor mirabiles adverterit discipulorum suorum profectus, eos, quibus potest, irrigabit assiduis consiliis & sedulo in mores eorū intuens, non ut molestus censor & patruus, sed ut pater amantissimus. Deinde novella hæc germina virtutis, fovebit & excolet, adeo ut si quos viderit ramusculos inutiles, noxiosque stolones repullulantes, statim eos amica defecabit correctione. Semper plurimus de honesto & bono fiat sermo, emendanda non dissimulet, simplex in docendo, patiens laboris, comis interroganti; in laudando nec malignus, nec effusus, & in summa, omnia ad momentum Prudentiæ referenda, ut præclare sentit quidam celeberrimus Batavorum institutor.

§ VIII.

Præceptores qui hæc omnia observarunt, avocarunt, & amoverunt, arduum munus sed sanctum tamen gesserunt, sicut ad huc faciunt multi; parentum proinde loco habendi, quorum numerus extat apud egregium illum scriptorem Svingerum in sui operis tomo I.

MEMBRUM TERTIUM.

*Studium Principibus magnopere necessarium
Complectens.*

§ I.

Tenellum animum Principis ad studia literarum seu artiū liberalium arte quadam invitandum arbitramur, ne pulcerrimus cursus contrariis ventis pervertatur, dum in improbo labore musæ conciliantur, quæ cum in secretum sapè admittuntur, sic aliquando fore ut inde saniora, Principes, præcepta, haurire possint, regendis aliquando populis. Indicandum, quanta sit in studiis dulcedo, quæ voluptates, quam solidæ, quam perpetuæ, quam diuturnæ, quibus nullæ omninò valeant comparari, sapientia hac adscititia rationem ingenitam perfici extra dubium omne est, illamque latius pervagari notum. Deinde etiam subdere licet in eadē invitatione, sapientiam illam adscititiam esse mentis lumen clarissimum, quod non minori studio, quam oculorum lucè cæcus expetere debet, neque ex illis bonis esse quæ a nocturnis prædonibus diripi solent, vel his quæ alexæ fortunæ, exponuntur; sed esse æternam seu perpetuam possessionem, affirmantibus etiam lugdunensibus.

§ II.

Demum ex contrariis teneram ætatem Principum ad liberalia studia adpellere conantur periti, demonstrando ignorantiam & inertiam, in Principe, regendæ Reip: nato, nihil unquam turpius esse (cum tantum tenebræ malaque multa perniciofa ex ignorantia nascantur) imo non turpe Solum, verum damnosissimum; si enim aliis, minoris sortis, exinde horribilis contingit jactura, quorum magna regere non interest, multo magis Principi, salutis totius reip: nato, id est.

illi

illi, qui Reip. felicem statum & omnia bene composita servare & regere debet. Princeps ingenitæ imperitiæ relictus, dissolutam mollitiem ignavumque tumorem, fastidioso nutu cuncta despicientem, nasci permittit. Deinde ingens ille majorum numerus oculis subjiciendus, qui sese scientiarum studiis tradidere, formaque regiminis antevire, quæ prudentia & sagacitas ex frequenti lectione imbibita, fax inter civiles fyrtes est, qua duce à tramite recto vix aberrare possint.

§ II.

Quamvis primo intuitu ratione laboris aliquid ardui & asperi videatur primisque primordiis studiorum, tamē non est quod deterreantur Principum filii; quia scientiæ liberalioris culturam sub fine jucundam & valde delectabilem esse quotidie probavimus. *Nam nemo nascitur artifex; omne principium grave.* & tandem *finis tamen jucundus.* Tenello animo ita hisce persuaso, disquirendum erit quodnam studium principi futuro necessarium, hic priora tacemus quæ præcedere solent, cætera fundamenta latinæ lingvæ seu eloquentiæ adstruimus primo ediscenda, quæ imperium ubique omnium linguarum obtinet, una instar omnium, grandæva, formosa, sibi que superstes. Vicit hæc barbariem & è funeribus ruderibusque antiquitatum, felici fato resurrexit. Hujus ergo præcepta summa pervolvenda sunt diligentia; quæ optimè intellecta, memoriæ infixæ & ad praxin scilicet: scriptione, versione, explicatione, & resolutione diligenter deducta, viam ad explicandos puræ latinæ auctores, ex iis modos loquendi puriores, & solenniores excerpentes, non deviam & remotam sternunt & demonstrant, ut peritissimi harum rerum loqui & inculcare solent.

§ III.

Interea in religionis orthodoxæ institutione cura maxima

collocanda. Phylacteria vestibus affuere voluit Deus Israelitas, ne lex divina ex memoria eorū efflueret Exod. 13. ut esset quasi signū in manu ipsorū & monumentū ante oculos, Servire Deo jubentur Deut 6. Sectari pietatem 1 Timoth 6. Parit gratiam cum Dei tum hominum Prov: 3. Dei honos & cultus est finis vitæ primarius, ad quem unice collimandum est. Est & religio Reip. propugnaculum fundamentumque omnium virtutum. Quatenus nunc Princeps Deo subjectus salutem quærare debet & quatenus salutis publicæ procurator, imo utriusque tabulæ decalogi custos, eatenus, scientiam illā divinā sive theologiam piè probeq; nosse oportet; cum sapius accidit, ut de controversiis judicare ei incumbat, quas & ipse vitare omnem movebit lapidem: quod cum alii tum Eru- ditissimi Rintelenses & argentinenfes suis adfirmant scriptis.

§ V.

Sobriè ergo ei philosophandum, qui ad Rempub. adspirat, nec est necesse, ut totus philosophiæ immergatur futurus Rex; nec aliquis in Principe summā & scrupulosam ἀκριβειαν postulet, cui tot & tantæ sunt occupationes, nec quisquam Principem in argutiis & sophismatibus scholasticis indagandis tempus irreparabile terere sinat. Ante omnia tamen philosophiam practicam nequaquam negligere debet, sed assidua diligentia, *Ethicam, Politicam, Æconomicam* pervolvere conabitur. Nam hoc studium non minus ipsi necessarium esse eminentioribus probatur ingeniis.

§ VI.

AD consequendam felicitatem illam civilem in hac vita, disciplinam *Ethicam* evolvere potest futurus Rex; cumq; illa in continuata virtutis actione consistat, ad nutum peritissimorum Ethices, necessum est, ut media illuc facientia, inquirat, quibus postea probe informatus judicet, quid justum, pro-

probum, quis pius, fortisve sit, in quibus virtutes Morales consistant, quid sint et & quomodo quis virtuosus dici possit. Cumque bene constituere Rempubicam sit Regis præcipuum munus: *Politicam* tractare sibiq; familiarem reddere operam navabit: hominem enim regere, qui inter omnes animantes & moribus variis & voluntate diversus est, videtur esse disciplinarum difficilima; multi enim imperare sciunt, sed pauci bene imperare norunt: nam cum multum in consiliariis posuerint, seduci interdum potest sibi suoq; regno damno & ruinæ irreparabili; de qua re, illius *Lampridii* locus apud Reinhardum *Rönig* citatur, ubi differit quidnam sit, quod malos efficiat Principes, nempe non natura, non timor, sed Principis *Mali amici*: Ergo potius est & cōsultius, Rex ipse tunc absolutè regat, artem regnandi à Deo petat perfectionis gratia, postquam præcepta aliorum probe noverit. *Oeconomicam* autem legat ut ipsi ratio constituendæ familiæ innotescat: cumque multæ lites in familiis oriantur quæ interea ad Regem remittuntur, opus est, cognita sit ipsi ratio eas resolvendi & decidendi.

§ VII.

Pincipibus, publicarum Rerum gubernatoribus futuris, ad tractandas regnorum habenas utilis & necessaria est *historiarum lectio*, de regibus, Principibus, eorumque rebus gestis, formis Rerum publicarum, modoque imperandi &c. quorumque salutaria consilia virtutesque probatas imitari oportet. Illud tamen cavendū ne in lectione historica, perniciēs hauriatur summa; quin & præmuniantur à Præceptoribus, ut cum delectu legant. Proinde ex optimis optima, imitanda & quædam ab Ethnicis Scripta etiam laudanda censemus. Cogitandum semper Principibus tale; si Ethnici tam juste, multo magis Princeps Christianus, qui omnia

omnia ad Christi normam, regulam seu institutionem referre & dirigere debent, egerant.

§ VIII.

Cognitio juris proprii cuilibet in suo regno perspecta esse debet; alias, jus in quo versatur & jura regni, ignorare non decet.

§ IX.

Vicinarum & confederatarum gentium lingvæ Regi futuro perutiles & necessariae sunt, praesertim quibus ipse praefuturus est, ut sine iuterprete loqui & responsa dare possit, quod laude dignissimum est.

§ X.

Studium Gravitatis in incessu, in gestu, & cultu non praeterendum; nempe iste tardus cum aliqua gravitate conjunctus; ille visui & auditui expositus venerabilem & gravem reddit; hic decens, modicus & splendidus sit necessum est: nimis, exquisitus, exuperans, neglectus, sordidus & tenuis reiiciendus: quia ultimæ fortis hominem non decet, multo minus Principem, qui Deo prævio, Deique imago est, cuncta aget.

MEMBRUM QUARTUM.

Virtutes & notas characteristicas, ex tali educatione optima, quasdam enumerans.

§ I.

Nunc Reipublicæ suam sibi felicitatem gratulari simulque gaudere licet, quod talem nacta sit Regem qui sibi optimè prospicere noverit: hic quilibet in suo Tugurio plaudere & Regi omnia fausta ex intimis cordis penetrabilibus precari potest.

Vir-

§. II.

Virtus illa optima in Dei cultu religioso, religiosaque veneratione consistens *Pietas* nempe prima prodit, qua multi Reges præditi multisque laudibus elati sunt, ut sacra testatur pagina. Hinc prosper rerum successus, hinc testudo adversus Sagittas insidiantium validissima, hinc super hostes injusta bella gerentes victoria & triumphus. Ex omnibus humanis meritis, nullum gratius, nullumque acceptius *Pietate*, Deo præstari potest, adeo ut apud veteres laus pietatis omnium aliarum anteiret; canit enim Virgilius de *Ænea*:

Insignem pietate virum tot adire labores. Optimi enim Reges victis hostibus, subactisque regionibus, templis, fanis, sacrariisque pepercerunt: eorumque etiam Deorum, quos nec noverant, ne dum venerabantur. Ut Sapor persarum Rex incidens in virgines Christiano cultui divinoque ritui Sacratas, eas custodiri inviolatas, & intactas servari iussit;

§ III.

Virtutum domina, *justitia* in Rege laudem meretur egregiam, quam omnes terram judicantes diligere jubentur, Sap. cap. 1. v. 1. hæc enim Rex cum gaudet, quid justum sit agit, nullo habito respectu personarum sive cives sive peregrini, sive humili genere nati pari jure parique benevolentia audiuntur, & excipiuntur, ad mandatum DEI Ter opt. maximi Deut 1. v. 16. c. 16: v. 20, quod justum persequuntur, ut vivant & terram possideant, quam Dominus Deus illis dederat. Est enim hæc virtus munus Regi proprium, quam à Jove eum accipere testatur Homerus; Regem Jovis discipulum exinde vocat. Rex enim magistratus omnes in se uno continet, universonumque lex habetur. Aristides merito laudandus; per virtutem enim justus est appellatus, cæteri

cateri ante eum, expugnatores, fulmina aquilas, viatores, accipitres sese nominari passi sunt: Justi enim cognomen DEO & Regi admodum consentit. Regis tandem est cives suos ad felicitatem perducere, quod nequaquam nisi per virtutem assequitur: hinc de manu calumniatorum, oppressorum liberatio: hinc peregrinorum, pupillorum, viduarum aliorumque in aliqua difficultate fluctuantium unicum post Deum auxilium, hinc etiam bene de patria meritorum clericorum & laicorum remuneratio, recompensatio, & sustentatio iusta æqua & jucunda.

§. IV.

Thronum Regium corroborat virtus illa maximè imperatoria *Clementia*, quam eminentissimus Rex Salomon, *Prov. 20. v. 28.* extollit. Nihil enim summæ Majestati tam peculiare, quam clementia seu humanitas, per quam solam imitatio Dei servatur; adeo ut qui clementiâ & benignitate imperium temperarunt iis candida lætaque omnia fuerunt, quemadmodum experientia ostendit. Cæsaris clementiam extollit Cicero, in quadam Epistola ad Atticum, quod continuò seditiones intestinas compresserit, pacem non modo urbi, verum Italiæ universoque terrarum orbi præbuerit, bella instaurantes coercuerit, leges judiciaque instituerit, labascentem populum Romanum erexerit, nutantem Italiam firmarit, civibus pepercerit, inimicis indulserit, exules proscriptosque restituerit. Notandum etiam hic non sermonem esse de clementia nimia, intempestiva, stulta, & simplici; tum nimia humilitate servata, frangitur facile regendi auctoritas, de qua agit excellentiss. Rönig, Rintelenis Professor: *Clementiam inquit non intelligimus talem, quasi omnis exularet à principe severitas; si hoc, crescerent scelera, nocerent exempla, rerumque omnium sequeretur confusio.*

Virtutis promptuarium seu moderatrix cupiditatum rationiq; obediens *modestia*, Regi ex bona institutione inhæret, est illa laudibus etiam maclanda, quæ scil. in Principis vultu gravitatem præ se ferat non tristitiam, quæ index grati est animi, non levitatis. Proinde dum Princeps ita moribus gaudet temperatis, summam severitatem cum summa humanitate jungit. Hujus exemplum poterit esse Alexander M: qui, ditiores ex victoria factos milites, sibiq; oblatrantes maledictisque incessentes, modestè placideque pertulit, nec iracundia excanduit, asserens duntaxat Regium esse, eos, à quibus malè audit, benignitate & liberalitate lenire. Ejus Pater Philippus Diogenis licentiam in loquendo tulerat, cum urbem Cheronam invasisset: ductus est ad eum cum cæteris captis Diogenes, qui quisnam esset rogatus audacter respondit, Diogenes sum, explorator insatiabilis auiditatis tuæ; at Rex risit illumque liberum dimitti jussit.

§ VI.

Prudentiæ conservatrix *temperantia*, quæ judicium stabile ac firmum in rebus omnibus agendis reddit, in Rege futuro residebit, quæ illud nec labefactari à voluptatibus, nec à doloribus tabescere aut frangi permittit: nam ut recta sit ratio in dictis & factis, prudentiæ est: Ne vero effundatur, sed circumscripta, firma, stabilis, incorrupta maneat, temperantiæ est. Nihil ergo Rex pænitentium appetat, nulla in remetam moderationis excedat, sed sub jugum rationis cupiditatem mittat.

§ VII.

Certa morum castigatio, & veluti regula quædam vitæ humana *Castitas*, Regia etiam est virtus, quæ ex intima

cordis cogitatione cupiditatum aviditatem, voluptatumq; illecebras rationi subigit, illasq; ad virtutem temperamento quodam redigit. Castus fuit Aldxander M. casteq; sese erga Darii matrem, Conjugem & filias gessit. idem de Evagora legitur: quod, quoad vixit, justum & castum se omnibus præbuit, vitia, cupiditates & voluptates omnes mira quadam castitate coercuit, multos filios regni successores nullum tamen privato nomine indecorem reliquit.

§ VIII.

Virtus in delectu bonorum & malorum quæ versatur *Prudentia*, quæve bona expetit, mala autem fugit, nunc succedit; hac enim insignitus Rex, actiones suas regit, de rebus magnis consultat, præterita præsentibus componit, de futuris judicat, ut eventus rerum quasi prælagire & prædicere videatur. Cum enim Rex, omnia quæ agit recta metitur ratione, tum nihil in rep. damnosum, nihil interitui obnoxium futurum iri Experientia satis superq; testatur: hæc enim, memoriâ augetur, doctrina crescit, longoq; rerum usu perficitur. Salomon mortuo Patre Davide Rex constitutus, non divitias, non dies multos, sed sapientiam & corde docile ad regendum populum à Deo petiit 1 Reg. 3 v. 9.

§ IX.

Animum Regis prudentiæ & justitiæ subigens, dolorem & mortem decori causa contemnens *Fortitudo* adest, qua nihil difficilius esse potest, nulla vis tanta est, quod non ferro aut viribus debilitari aut frangi possit; sed animum vincere, iracundiam cohibere, fortissimi viri; quæ dum Rex fecerit similis Deo habendus.

§ X.

Enumeratas virtutes etiam subsequitur *benignitas* seu *bepe-*

beneficentia Regis, in qua colenda Princeps ingeniosus maximeq; diligens esse debet, quomodo de omnibus bene & iuste mereri possit, ut quosdam favore iuvare sciat, & quosdam etiam liberalitate promovere teneatur; afflictos sua autoritate liberet, nonnullis ingenio suo consulat; ne dies perire dicatur, quo Princeps siue Rex aliquem sua benignitate non affecerit. Est etiam illud magni momenti, ne illa liberalitas in moriones, delatores, voluptatumq; ministros effundatur, dum virtuti primum, non affectui erit: nam alios spoliare, ut dites alios, hos pessundare ut illos euehas, non est beneficium, sed geminum forte maleficium: hac vero instructum Regem, nulli injuriam facturum speramus.

§ XI.

Quoniam nunc restantes Regis virtutes enumerare & *fert* perpendere tempus adeo breve non permittit, egregia tamen & tanquam in tabula ante oculos posita, Epitheta, quibus Julius Pollux Regem signavit, apud magni nominis virum Roterodamum citata, omnes virtutes tanquam in compendium reducentia adponere volui, quorum numerus memoria considerationeque haudquaquam indignus est. Sit pater, mitis, placidus, lenis, providus, æquus, humanus, magnanimus, liber, pecuniæ contemptor, haud obnoxius affectibus, sibi ipsi imperans, dominans voluptatibus, ratione utens, acri iudicio, perspicax, circumspectus, valens consilio, iustus, Sobrius, Numinū curam agens, hominum negotia curans, stabilis, firmus, infallibilis, magna cogitans, auctoritate præditus, industrius confector negotiorum, Sollicitus pro his quibus imperat, Servator, promptus ad beneficentiam, lentus ad vindictam, certus, constans, inflexibilis, propensior ad iustitiam, facilis aditu, comis in congressu, commodus alloqui volentibus, blandus, expositus, curam agens suo pa-

C₂ renti-

rentium imperio, amans militum suorum, tam qvi doctrina & eruditione contra hostes orthodoxæ fidei quam qvi armis æneis & ferreis pro limitibus regni pugnant, qvi bellum strenuè gerat, non verò affectet, pacis amans, pacis conciliator, pacis tenax, appositus ad emendandos populi mores, qvi lucem agere norit, ac Principem, qvi leges Salutare sciat condere, natus ad bene merendum. Hisce nostrum, si Deus vitam concesserit, salutabimus Principem. Maximam, subditi ergo precibus assiduis, intendant curam, ut Numen altissimum, suo auxilio & nostra & aliorum studia augeat, promoveat, procuret!

Gloria Patri, Filio & Spiritui Sancto, sicut erat in principio, ita nunc, & semper in secula nunquam finienda!

πρὸς τὸν, εἰς ἄκρον καὶ πρῶτος, τῆς Φιλοσοφίας ἑξαίρετος
νομίμως ἐληλυθὼς,

κύρ. ΔΑΝΙΗΛ ΝΟΡΔΙΝ,

Φίλον με ἀγαπητὸν καὶ ἔντιμον προσφώνησις.

Ἰζα μὲν ὄτι πικρὸν, καρπὸς δ' ἀρετῆς σοφίας τε,
Ἀσὴ καὶ γλυκύτης, ὄφελός τε καὶ ἔξοχὴ ὄντιν
Ἀγρῶς καὶ πόλιος σοφία, καὶ νῆα κυβερνᾷ
Ὀλβιῶν ἐν εἰ μὲν ΝΟΡΔΙΝ, τὸ πικρὸν τό τε μισθῶν
καὶ γλυκὺ γένουσαι ἄνευ ἔ μὴ σπαδῆς ἢ ἐπάνευ
εἰς ἀκμὴν σοφίας νῦν ἐν νομίμως ῥα καλῶν
εὐτυχίαν δώσωι ὁ Θεὸς πολλὴν τε μεγίστην!

ἀικεραίως ἐπιθυμῶ

SIMON PAULINUS.

